

ARCHEOLOGIA POLSKI

INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

ARCHEOLOGIA POLSKI

TOM LIII

Zeszyt 1

2008

WARSZAWA
2008

<http://rcin.org.pl>

S k ł a d R e d a k c j i N a u k o w e j:

Redaktor: MARIA DEKÓWNA
Z-ca Redaktora: TOMASZ PUROWSKI
Członkowie Redakcji: ROMUALD SCHILD, ZOFIA SULGOSTOWSKA
Sekretarz Redakcji: URSZULA KOBYLIŃSKA

A d r e s R e d a k c j i:
Instytut Archeologii i Etnologii PAN
00-140 Warszawa, al. Solidarności 105
tel. (0-22) 620 28 81 do 87
wewn. 138, 156, 171
e-mail: archeologia.polski@wp.pl

K o r e k t o r:
Andrzej Jacek Tomaszewski

PL ISSN 0003-8180

© Copyright by Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Warszawa 2008

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopy, recording, or any information storage and retrieval system, without permission from the copyright owner.

D T P:
Janusz Świnarski

D r u k:
MATRIX
ul. Kielecka 35, Nowa Iwiczna
05-500 Piaseczno

Nakład 400 + 30 egz., objętość 10 ark. wydawn., papier offset 80 g
Druk ukończono w listopadzie 2008 r.

SPIS TREŚCI

METODY I METODOLOGIA

Tomasz Purowski, Badania techniki wyrobu paciorków szklanych okresu halsztackiego metodami petrograficznymi	7
Petrographic methods in the study of Hallstatt glass bead manufacturing techniques	23
Andrzej Buko, Tomasz Dzieńkowski, Jarosław Kusiaś, Próba datowania ceramiki wczesnośredniowiecznej metodą termoluminescencji: przykład badań zespołu grodowego w Busównie	25
Dating Early Medieval ceramics by the thermoluminescence method: Busówno site case study	47

UROCZYSTOŚĆ ZWIĄZANA Z 90. ROCZNICĄ URODZIN PROF. DR. HAB. WITOLDA HENSLA, CZŁONKA RZECZYWISTEGO POLSKIEJ AKADEMII NAUK

Informacje wstępne (Urszula Kobylńska)	51
Introductory remarks	54
Prof. dr hab. Witold Hensel — badacz, organizator, dydaktyk. Zarys działalności (Maria Dekówna)	55
Prof. Dr. Witold Hensel — scholar, organizer, teacher. Outline of activities	61

SEMINARIUM POŚWIĘCONE PROBLEMATYCE OKRESU PRZEJŚCIOWEGO MIĘDZY PÓŹNĄ STAROŻYTNOŚCIĄ A WCZESNYM ŚREDNIOWIECZEM NA ZIEMIACH POLSKICH

Stanisław Tabaczyński, Wprowadzenie	63
Introduction	69
Zofia Kurnatowska, Nowe spojrzenie na genezę ceramiki wczesnośredniowiecznej	73
A new look at the origins of Early Medieval ceramics	79
Lech Leciejewicz, O kwestionariuszu pytań dotyczących etnogenezy Słowian	81
On a questionnaire for Slav ethnogenesis research	87
Wojciech Szymański, Pierwociny słowiańskiej sztuki fortyfikacyjnej według źródeł bizantyńskich z VI–VII w.	89
The origins of the art of fortifications among the Slavs according to Byzantine sources of the 6 th –7 th centuries	95

Dyskusja (U r s z u l a K o b y l i ń s k a)	97
Discussion	99
S t a n i s ł a w T a b a c z y ń s k i, Podsumowanie	101
Instead of conclusions	106

DYSKUSJE I POLEMIKI

W i t o l d H e n s e l, Kilka przemyśleń o najwcześniejszych dziejach Państwa Polskiego	109
Some thoughts on the earliest history of the Polish State	110
M a r e k D u l i n i c z, Antropologia fizyczna, archeologia, etnogeneza Słowian . . .	111
Physical anthropology, archaeology and Slav ethnogenesis	131

RECENZJE

Bettencourt-Saint-Ouen (Somme). Cinq occupations paléolithiques au début de la dernière glaciation (Romuald Schild)	135
Tajana Sekelj Ivančan, Tatjana Tkalčec, Slavensko paljevinsko groblje na položaju Duga ulica 99 u Vinkovcima (Marek Dulnicz)	138

KRONIKA

Profesor Łazar M. Sławin w polskiej archeologii (J a n G u r b a)	145
Wywiad z Profesorem Witoldem Henslem (przeprowadził P r z e m y s ł a w U r b a ń c z y k)	147

Streszczenia w języku angielskim artykułów publikowanych na łamach „Archeologii Polski” ukazują się — począwszy od 2004 r. — w międzynarodowym czasopiśmie internetowym „The Central European Journal of Social Sciences and Humanities” (CEJSH; <http://cejsh.icm.edu.pl>).

Summaries in English of articles published in “Archeologia Polski” have been published (since 2004) in the international web periodical “The Central European Journal of Social Sciences and Humanities”(CEJSH; <http://cejsh.icm.edu.pl>).

“Archeologia Polski” is regularly indexed in the International Bibliography of the Social Sciences; in IBZ — International Bibliography of Periodical Literature; IBZ — CD-ROM; IBR — International Bibliography of Book Reviews of Scholarly Literature; IBR — CD-ROM.

OD REDAKCJI

„Archeologia Polski” jest wydawnictwem ciągłym, w którym zamieszczane są artykuły zawierające ujęcia ogólne, syntetyzujące, omawianych zagadnień. Publikujemy w nim prace z zakresu metodologii i metodyki badań archeologicznych oraz dyscyplin współpracujących z archeologią, a także studia dotyczące problematyki prahistorii oraz wczesnych dziejów ziem polskich na tle europejskim. Każdy zeszyt zawiera również dział polemik i dyskusji oraz recenzje literatury polskiej i obcej, głównie archeologicznej, lecz również prac z zakresu dyscyplin z archeologią współpracujących.

Artykuły i recenzje przekazywane do druku w „Archeologii Polski” prosimy opracowywać według zasad opublikowanych w tomie XXVIII : 1983, z. 1, s. 239 i n. naszego periodyku.

Warunki zamawiania „Archeologii Polski”

Instytucje i osoby prawne mogą kierować zamówienia na adres:

**Instytut Archeologii i Etnologii PAN,
al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa,
numer konta w BPH-PBK S.A. VIII O/Warszawa nr 86106000760000401030001995
z dopiskiem „Archeologia Polski”**

Zachęcamy do korzystania z formularza zamówień w naszej księgarni internetowej na stronie:
www.iaepan.edu.pl

Wydawnictwo wraz z rachunkiem (cena numeru plus porto) prześlemy pocztą po otrzymaniu zamówienia.

Cena tomu 53 (podwójnego) zamówionego w IAE PAN wynosi 30,00 zł.

Prenumeratę roczną przyjmują oddziały kolportażowe RUCH oraz urzędy pocztowe i listonosze.

Koszt prenumeraty tomu 54 (podwójnego) wynosi 60,00 zł.

Bieżące i wcześniejsze numery można nabyć lub zamówić (przesyłka za zaliczeniem pocztowym) w Bibliotece IAE PAN, al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa, adres e-mail:
bookshop@iaepan.edu.pl

Subscriptions orders for “Archeologia Polski” available through the local press distributors or directly from

**Institute of Archaeology and Ethnology
al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa, Poland**

The subscription rate is EURO 44 plus postage 5 EURO. Payment should be made by credit card, by International Money Order sent to

BPH-PBK S.A. VIII O/Warszawa nr 28106000760000401030212753

or by a check made payable to

**Instytut Archeologii i Etnologii PAN
al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa, Poland**

We recommend using an order from available in the Institute’s bookshop on our website:
www.archaeology.pl

WARUNKI PRENUMERATY „RUCH” S.A.

1. „Archeologia Polski” jest półrocznikiem. Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są na okres roczny.
2. Przewidywana cena prenumeraty krajowej na 2009 r. wyniesie 60 zł.
3. Wpłaty na prenumeratę krajową przyjmują jednostki kolportażowe „RUCH” S.A. właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora.
4. Prenumerata opłacana w złotówkach ze zleceniem wysyłki za granicę: informacji o warunkach prenumeraty i sposobie zamawiania udziela „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, 01-248 Warszawa, ul. Jana Kazimierza 31/33, Warszawa; telefony (0-22) 532 87 31, 532 88 16, 532 88 19; infolinia 0 800 120 029; wpłaty w PLN na konto w banku PEKAO S.A. IV O/Warszawa, nr 68124010531111000004430494 lub w kasie Oddziału. Dokonując wpłaty za prenumeratę w Banku czy też w Urzędzie Poczтовым należy podać: nazwę firmy „RUCH” S.A., nazwę banku, numer konta, czytelny pełny adres odbiorcy za granicą, okres prenumeraty, rodzaj wysyłki (p-tą lot. czy zwykłą) oraz zamawiany tytuł. Warunkiem rozpoczęcia wysyłki prenumeraty, jest dokonanie wpłaty na podane konto.
5. Prenumerata opłacana w dewizach przez odbiorcę z zagranicy: **przelewem** na konto w banku w USD PEKAO S.A. IV O/W-wa 54124010531787000004430508; w EURO PEKAO S.A. IV O/W-wa 46124010531978000004430511, po dokonaniu przelewu prosimy o przesłanie kserokopii polecenia przelewu z podaniem adresu i tytułu pod nr faxu +48 22 532 87 32. Opłaty za prenumeratę można dokonać również **czekiem** wystawiony na firmę „RUCH S.A. OKDP” i przesłany razem z zamówieniem, listem poleconym na adres jw. Informujemy, że klienci płacący z zagranicy mogą też dokonać wpłaty na prenumeratę kartami kredytowymi VISA i MASTERCARD w Internecie <http://www.ruch.noria.pl>
6. Termin przyjmowania wpłat na prenumeratę krajową i zagraniczną na następny rok do 5.12.

For the exchange write, please, to
Instytut Archeologii i Etnologii PAN — Biblioteka
al. Solidarności 105, PL-00-140 Warszawa, Poland

Orders regarding all publications of the Institute of Archaeology and Ethnology should be addressed to the Institute of Archaeology and Ethnology, Polish Academy of Sciences, al. Solidarności 105, PL-00-140 Warszawa, Poland, tel./fax +48 22 624 01 00 (Warsaw). We recommend using an order from available in the Institute's bookshop on our website:
www.archaeology.pl

The subscription rates for periodicals are (in EURO or equivalent):

Archeologia.....	19
Archaeologia Polona	22
Archeologia Polski..... 22 (2 fasc.)	44
Ethnologia Polona	22
Etnografia Polska	19
Fasciculi Archaeologiae Historicae	15
Kwartalnik Historii Kultury Materialnej..... 12 (4 fasc.)	48
Przegląd Archeologiczny.....	22
Sprawozdania Archeologiczne.....	22

plus postage 5 EURO.

Payment must be made by International Money Order sent to PBK S.A. VIII O/Warszawa, No 28106000760000401030212753 or by check payable to Instytut Archeologii i Etnologii PAN, al. Solidarności 105, PL-00140 Warszawa, Poland.

NAJNOWSZE WYDAWNICTWA INSTYTUTU ARCHEOLOGII I ETNOLOGII PAN

- J. F i e d o r c z u k, *Final Paleolithic camp organization as seen from the perspective of lithic artifacts refitting*, Warszawa 2006, 167 ss., 109 rycin, płyta CD.
- T. G a l i ń s k i, *Rotnowo. Stanowisko paleolityczne i mezolityczne w Dolinie Lubieszowej na Pomorzu Zachodnim* [Sum.: *Rotnowo. A Paleolithic and Mesolithic site in the Lubieszowa river valley in western Pomerania*], Warszawa 2007, 174 ss., 59 rycin, 6 fotografii, 6 map, 75 tabel.
- G. J u z a ł a, *Semiotyka folkloru muzycznego pograniczy polsko-litewskich* [The semiotics of music folklore in the Polish-Lithuanian borderlands — in Polish only], Kraków 2007, 280 ss., nuty.
- Man-Millennia-Environment. Studies in honour of Romuald Schild*, Z. Sulgostowska, A.J. Tomaszewski red., Warszawa 2008, 346 ss., ryciny, fotografie, tabele.
- K. M i s i e w i c z, *Geofizyka archeologiczna* [Archaeological geophysics — in Polish only], Warszawa 2006, 212 ss., ryciny.
- Money circulation in Antiquity, the Middle Ages and Modern Times. Time, range, intensity. International symposium of the 50th anniversary of „Wiadomości Numizmatyczne”*, Warsaw, 13-14 October 2006, S. Suchodolski red., Warszawa-Kraków 2007, 224 ss., ryciny, mapy, tabele.
- Nie-Słowianie o początkach Słowian* [Non-Slavs about the origin of the Slavs — in Polish only], P. Urbańczyk red., Warszawa 2006, 213 ss., 130 rycin.
- M. R ę b k o w s k i, *Chryścianizacja Pomorza Zachodniego. Studium archeologiczne* [Zusamm.: *Die Christianisierung von Pommern. Archäologisches Studium*], Szczecin 2007, 278 ss., 76 rycin.
- Stan i potrzeby badań nad wczesnym średniowieczem w Polsce — 15 lat później* [Sum.: *The state and needs of research on the Early Medieval in Poland — 15 years later*], W. Chudziak, S. Moździoch red., Toruń-Wrocław-Warszawa 2006, 502 ss., ryciny.
- Świat Słowian wczesnego średniowiecza* [The Slav world in the Early Middle Ages — in Polish, German, English, Czech and Russian], M. Dworaczyk, A.B. Kowalska, S. Moździoch, M. Rębkowski red., Szczecin-Wrocław 2006, 667 ss., ryciny, fotografie, mapy, tabele.
- W. Ś w i ę t o ś l a w s k i, *Ślady koczowników Wielkiego Stepu z X, XI i XII wieku w dorzeczu Wisły i Odry* [Sum.: *The nomads of the Great Steppe on the Polish territory in the 10th, 11th and 12th century*], Łódź 2006, 160 ss., 34 ryciny, 4 wykresy, tabela.
- H. W i ę c k o w s k a, M. C h m i e l e w s k a, *Materiały do badań osadnictwa mezolitycznego w mikroregionie Luta, województwo lubelskie* [Sum.: *The Mesolithic settlement in the Luta microregion, Lublin voivodeship*], Warszawa 2007, 258 ss., 72 ryciny, 39 tablic, 86 tabel.
- P. W ł o d a r c z a k, *Kultura ceramiki sznurowej na Wyżynie Małopolskiej* [Sum.: *Corded Ware Culture in Little Poland Upland*], Kraków 2006, 346 ss., 62 ryciny, 74 tablice, 4 fotografie, 40 tabel.
- B. W y w r o t - W y s z k o w s k a, *Skórnictwo w lokacyjnym Kołobrzegu. XIII-XV wiek* [Zusamm.: *Lederverarbeitung in der Gründungsstadt Kolberg. 13.-15. Jh.*], Szczecin 2008, 214 ss., 48 rycin, 49 tablic, 4 tabele.
- M. Ż e m i g a ł a, *Cegła w budownictwie wielkopolskim w średniowieczu* [Sum.: *Brick in Great Poland architecture in the Middle Ages*], Łódź 2008, 192 ss., 89 rycin.

ACTA ARCHAEOLOGICA LODZIENSIA

- Nr 53, *Od pradziejów po współczesność. Archeologiczne wędrówki. Studia dedykowane Pani Profesor Marii Magdalenie Blombergowej* [Sum.: *From prehistory to modernity. Archaeological roaming. Studies dedicated to Professor Maria Magdalena Blombergowa*], M. Głosek, J. Maik red., Łódź 2007, 205 ss., ryciny.

ARCHEOLOGIA MAZOWSZA I PODLASIA. STUDIA I MATERIAŁY

[pod redakcją Wojciecha Szymańskiego]

- T. 4, *Sypniewo. Ein frühmittelalterlicher Burg-Siedlungskomplex in Nordmasowien / Sypniewo. Wczesnośredniowieczny kompleks osadniczy na północnym Mazowszu*, cz. 1, F e l i x B i e r m a n n, *Sypniewo. Befunde, Funde und kulturhistorische Bewertung / Sypniewo. Objekty, zabytki i ich interpretacja historyczna*, Warszawa 2006, 306 ss., 118 ryc., 58 tablic, tabele, załącznik.

ARCHEOLOGICZNE ZESZYTY AUTOSTRADOWE

- Z. 5, *Badania na autostradzie A4, cz. III* [Investigations on the A4 motorway, Part III — summaries in German], B. Gediga red., Wrocław 2007, 413 ss., ryciny.
- Z. 6, *Badania na autostradzie A4, cz. IV* [Investigations on the A4 motorway, Part IV — summaries in German], B. Gediga red., Wrocław 2007, 306 ss., ryciny.

BIBLIOTEKA ETNOGRAFII POLSKIEJ

[pod redakcją Jolanty Kowalskiej]

- Nr 57, U. L e h r, *U schyłku życia. Starość mieszkańców wsi Beskidu Śląskiego i Podhala* [Sum.: *In the twilight of life. Old age among villagers of the Silesian Beskidy and Podhale districts*], M. Drozd-Piasecka, J. Kowalska red., Warszawa 2007, 351 ss., 111 rycin.
- Nr 58, D. D e m s k i, *Obrazy hinduizmu. Kultura i religia oczami radźputów i pasterzy*, w druku.

COLLECTIO ARCHAEOLOGICA, HISTORICA ET ETHNOLOGICA

(pod redakcją Andrzeja Janeczka)

- Vol. 1, L. L e c i e j e w i c z, *Opera selecta. Z dziejów kultury średniowiecznej Polski i Europy* [*Opera selecta. On the cultural history of medieval Poland and Europe* — in Polish only], M. Rębkowski, S. Moździoch red., Wrocław 2006, 429 ss., ryciny.
- Vol. 2, E. D ą b r o w s k a, *Groby, relikwie i insygnia. Studia z dziejów mentalności średniowiecznej* [*Graves, relics and insignia. Studies on medieval mentality* — in Polish only], Warszawa 2008, 376 ss., ryciny.

KATALOG ZABYTKÓW BUDOWNICTWA PRZEMYSŁOWEGO W POLSCE

(pod redakcją Krzysztofa Dumala)

- T. VII, *Województwo lubelskie* [*Lubelskie voivodeship*], z. 1, P. Czepas, M. Kuropatwa, *Powiat parczewski* [*Parczew district* — in Polish only], Warszawa–Łódź 2006, 72 ss., 44 ryciny, 7 tablic.

KOMENTARZE DO POLSKIEGO ATLASU ETNOGRAFICZNEGO

- T. VIII, A. D r o ż d ź, A. P i e ń c z a k, *Zwyczaj i obrzędy weselne, cz. I, Od załotów do ślubu cywilnego* [Sum.: *Customs and wedding rituals, vol. I, From courtship to civil marriage*], Wrocław–Cieszyn 2004, 448 ss., 56 map, tabele.

POLSKIE BADANIA ARCHEOLOGICZNE

[pod redakcją Marka Dulnicza]

- T. 36, *Stradów. Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy* [Sum.: *Stradów. Early medieval settlement complex*], t. 1, A. Buko red., Kraków 2007, 233 ss., ryciny, tabele.

SPOTKANIA BYTOMSKIE

[pod redakcją Sławomira Moździocha]

- Vol. V, *Wędrowki rzeczy i idei w średniowieczu*, [*Migration of things and ideas in the Middle Ages* — summaries in German and English], S. Moździoch red., Wrocław 2004, 362 ss., ryciny.

STUDIA I MATERIAŁY Z HISTORII KULTURY MATERIALNEJ

[pod redakcją Jerzego Kruppé]

- T. LXXI, *O rzeczach minionych. Scripta rerum historicarum Annae Rutkowska-Plachcińska oblata* [*Of things past. Scripta rerum historicarum Annae Rutkowska-Plachcińska oblata* — in Polish only], M. Młynarska-Kaletyn, J. Kruppé red., Warszawa 2006, 341 ss., ryciny, mapy.
- T. LXXII, E. Mazur, *Szpital w Królestwie Polskim w XIX wieku*, w druku.

ARCHAEOLOGIA POLONA

- Vol. 45, Warszawa 2007, 170 ss.

ARCHEOLOGIA

- T. LVII, Warszawa (2006) 2007, 198 ss. + 17 tablic.

ARCHEOLOGIA POLSKI

- T. LII, z. 1–2, Warszawa 2007, 228 ss.
- T. LIII, z. 1, Warszawa 2008, 162 ss.
- T. LIII, z. 2, Warszawa 2008, w druku.

ETHNOLOGIA POLONA

- Vol. 26, Poznań 2005, 163 ss.

ETNOGRAFIA POLSKA

- T. LI, z. 1–2, Warszawa 2007, 252 ss.

FASCICULI ARCHAEOLOGIAE HISTORICAE

- Fasc. XX, Łódź 2007, 97 ss.

KWARTALNIK HISTORII KULTURY MATERIALNEJ

- R. LV, nr 1, 2, 3–4, Warszawa 2007, 120 ss., 110 ss., 174 ss.

PRZEGLĄD ARCHEOLOGICZNY

- T. 54, Wrocław 2006, 231 ss.
- Tom 55, Wrocław 2007, 198 ss.

SPRAWOZDANIA ARCHEOLOGICZNE

- T. LIX, Kraków 2007, 600 ss.